

ET TRYGT FÆLLES ÆLDRELIV

BOFÆLLESSKAB FOR PENSIONISTER +70 ÅR

Simone Greve Larsen
Afgangsprogram
Forår 2023

Simone Greve Larsen
180287

Afgangsprogram
Forår 2023

Det Kongelige Akademi
Institut for bygningskunst
og teknologi

Bosætning, Økologi & Tektonik

Vejledere: Anne Beim og
Nathan Romero Muelas.

INDHOLD

	Side	
01	Introduktion	7
	Afsøet	9
	Problemstilling	11
02	Visioner	13
	Bofællesskab for pensionister +70 år	15
	Interviews	17
03	Stedet	19
	Byplan 1:10.000	21
	Kibæk	23
	Kibæk bliver til	25
	Kontekst	27
	Arkitektur	29
	Toneangivende bygninger	31
04	Site	33
	Situationsplan 1:1.000	35
	Placering	37
	Historie	39
	Oversigt over site	40
05	Opgaven	43
	Arkitektoniske potentialer	45
	Strategi - BØT	47
	Vejledende rumprogram	48
	Vejledende afleveringsformat	49
06	Referencer	51
	Litteraturliste	52
	Illustrationsliste	53
	Bilag	54

” **B**osætning

Hvad vil det sige at bosætte sig, at skabe rum for mennesker i en større social og kulturel kontekst? Hvordan udvikler vi byer og boformer, der tilgodeser individets trivsel, samtidig med at Jordens økosystemer sikres ikke kun her og nu, men også for kommende generationer?

Økologi

En holistisk forståelse af ressourcer, hvor naturen ses som et sammenhængende system af indbyrdes afhængige dele i sund balance. Hvordan påvirker denne forståelse byggeriets processer og metoder – hvordan skaber vi arkitektur i samspil med naturen?

Tektonik

Et vidensfelt der vedrører arkitekturens konkrete tilblivelse, hvor målrettede analyser og designmetoder skaber klar forbindelse mellem del og helhed. Hvordan skaber vi bygningskonstruktioner der både socialt, kulturelt og byggeteknisk svarer på de økologiske og samfundsmæssige udfordringer vi står overfor?¹”

1. BØT, kandidatprogrammets del af Det Kongelige Akademis hjemmeside.

Møllekanalen, Kibæk

01 INTRODUKTION

“Det kan jo godt blive lidt ensomt en gang i mellem, når man er vant til at have en til at dele aftenerne med, og så pludselig sidde alene og se tv.”

- Jørgen Sørensen, 94 år

Ensomheden blandt ældre er de seneste år steget markant. Faktisk siger hele 100.000 ældre over 65 år, at de føler sig ensomme i en sådan grad, at det påvirker deres hverdag. Ensomheden kan have en stor negativ påvirkning af den ældres livskvalitet, helbred og trivsel generelt.²

Det anslås, at ca. 10,5% af de ældre har symptomer på en mild depression, hvilket er en af de største risikofaktorer for selvmord, og ældre har de højeste selvmordsrater af alle aldersgrupper. Depressioner kan opstå efter en partners død, svær sygdom, funktionsnedsættelse samt ensomhed og isolation.³

Ensomheden blandt de ældre kan skyldes, at man med alderen får nedsat syn og hørelse eller får nedsat mobilitet og dermed får sværere ved at komme ud af hjemmet og deltage i sociale aktiviteter.

En måde at forebygge ensomheden blandt de ældre, kan blandt andet være i form af muligheden for at være en del af et fællesskab. Det er bevist, at fællesskaber er et godt værn imod ensomhed, og de kan blandt andet være i form af fælles madlavning/spisning, fysiske aktiviteter i form af motionshold eller dagligdags gøremål som eksempelvis samarbejde om at passe en have eller male en bygning. Der er samtidig evidens for, at fysisk aktivitet reducerer risikoen for en række sygdomme, og at aktive ældre lever længe end de inaktive.⁴

Noget af det, der kan afholde de ældre fra at deltage i tilbud om fællesaktiviteter, er dels at det kan føles uoverskueligt grundet dårligt helbred at forlade egen bolig, men det kan være svært at "være den nye".

En måde at inddrage de ældre i et fællesskab, er ved at bygge det op omkring deres bolig. Det kan for eksempel være i form af et kollektiv, hvor de ældre bor tæt sammen og hjælpes ad i hverdagen med madlavning og andre praktiske gøremål, eller spiller kort, drikker kaffe mm.

III. 2, Foto af ensom ældre herre, 2019

2. Ældresagen. (2023)

3. Sundhedsstyrelsen (2015)

4. Bilag 1

III. 3, Skråfoto af parcelhuskvarter i Kibæk, 2020

PROBLEMSTILLING

I dag er mere end halvdelen af alle parcelhuse ifølge Statens Byggeforskningsinstitut beboet af ældre uden hjemmeboende børn. Det skyldes især børnefamiliernes store udflytning fra byerne til parcelhuskvartererne tilbage i 1960'erne og 1970'erne. Befolkningen i Danmark stiger, og mens de ældre bliver boende i de store parcelhuse, så bliver der bygget flere og flere parcelhuse rundt omkring i landet, især ude i forstæderne, hvor parcelhuset fortsat er en populær boligform.

Årsagerne til at de ældre bliver boende i de store parcelhuse er mange, blandt andet ønsker de ikke at fraflytte den by eller det nabolag, de kender - det er også typisk her, de har deres familie og venner. Vi har også i Danmark tradition for, at vi inviterer større forsamlinger af venner eller hele familien, og det kan blive et problem for den ældre at samle alle børn, børnebørn og eventuelt oldebørn i en lille stue i en mindre bolig.

De små byer på landet har generelt få boligtilbud til ældre, som måske ønsker at fraflytte deres alt for store bolig. De mindre boliger, der findes, er typisk rækkehuse eller lejligheder, hvoraf flere af dem er i flere etager og med trapper, som ikke er optimalt for de ældre, som ofte har dårlig mobilitet.

I Region Midtjylland ligger ca. 25% af Danmarks parcelhuse,⁵ og mange af disse er kun beboet af 1 eller 2 personer.⁷ Det skyldes blandt andet, at de mange forstæder, landsbyer og stationsbyer i landsdelen i dag primært består af parcelhuskvarterer, hvoraf ca. halvdelen af boligerne er beboet af personer over 50 år.⁸

Det dårlige udbud af ældreboliger i Region Midtjylland sammenholdt med det faktum at flere og flere ældre føler sig alene, udgør en problemstilling, som jeg ønsker at arbejde med i mit afgangprojekt:

Med udgangspunkt i de førnævnte problematikker omkring ensomhed og mangel på boligtilbud til de ældre, ønsker jeg at etablere et bofællesskab for aktive ældre over 70 år, der tilbyder fællesrum og nærvær i modsætning til de store lukkede og isolerende parcelhuse.

5. Bilag 2 - Danmarks Statistik. (2022)

6. Bilag 3 - Danmarks Statistik

7. Bilag 4 - Danmarks Statistik

8. Bilag 6 - Danmarks Statistik

02 VISIONER

"Et fællesskab med andre, hvor man kan hjælpes ad i hverdagen, måske lave mad sammen, det kunne være hyggeligt."

- Tina og Jørn Larsen, 62 år

III. 4, Strandlund i Charlottenlund, 1977-80

Strandlund blev opført i 1977-80 i Charlottenlund af arkitektfirmaet "Hvidt og Mølgaard". Boligerne er formet som et U omkring et grønt areal, der åbner sig mod vandet, og mellem boligerne er der tætte stræder med små rum og pladser, som styrker det nære fællesskab mellem beboerne i dagligdagen.¹⁰

III. 5, Under Bøgen i Hinnerup, 2023

Under Bøgen er et nyt seniorbofællesskab tegnet af Kaark, som forventes at stå færdigt i slutningen af 2023. Boligerne er bygget op som en lille landsby, hvor der mellem bygningerne opstår udendørs opholdsrum med plads til forskellige aktiviteter og uformelle møder mellem beboerne. Ud for fælleshuset ligger en sø, hvor der er plads til blomster, planter, sommerfugle og andre dyr, der styrker biodiversiteten.¹¹

Jeg ønsker at skabe et sted, hvor de ældre kan hjælpes ad i hverdagen, være fælles om de daglige gøremål og dermed indgå i et fællesskab og skabe sociale relationer, der udover at bidrage til at mindske ensomhed og isolation, også tilbyder den ældre en aktiv hverdag, der kan mindske risikoen for sygdom og tidlig død.

Der findes i dag ca. 250 seniorbofællesskaber i Danmark, som tilsammen tilbyder ca. 7.000 seniorboliger. Ifølge undersøgelser ønsker mere end 80.000 ældre at flytte i et seniorbofællesskab, og antallet forventes kun at stige i de kommende år.⁹

Fælles for mange af de seniorbofællesskaber der findes i dag, er at de er placeret udenfor byerne, og består typisk af rækkehuse eller klyngehuse arrangeret omkring et fælleshus, hvor der eksempelvis tilbydes en ugentlig dag med fællesspisning, fellestræning eller andre former for skemalagte fællesaktiviteter.

Jeg ønsker at videreudvikle seniorbofællesskabet i mit projekt, ved i højere grad at arbejde med det uforpligtende møde mellem beboerne ved at lægge vægt på livet mellem husene. Jeg vil skabe et særligt sted, hvor de ældre ikke kun kan samles til fælles madlavning og -spisning, men også mødes om et projekt i et værksted, træne sammen i et motionsrum, drikke en kop kaffe med naboen, men også trække sig tilbage i egen bolig, når det bliver nødvendigt.

Boliger, de ældre kan blive gamle i - det sidste hjem. Der skal være plads til de praktiske foranstaltninger, det kræver ved eventuel pleje i eget hjem, men uden det bliver altoverskyggende - det vigtigste er stadig følelsen af hjemlighed og nærvær i boligen.

I mit arbejde vil jeg blandt andet studere og lade mig inspirere af nogle af de allerede etablerede bofællesskaber for ældre, og finde kvaliteter som jeg kan trække med ind i mit eget projekt. Heriblandt Strandlund i Charlottenlund og Under Bøgen i Hinnerup, som jeg synes hver især har nogle særlige egenskaber, som jeg ønsker at studere nærmere.

9. Realdania (2018)

10. Gentofte Kommunes hjemmeside, Historien om Strandlund,

11. Under Bøgens hjemmeside, Bofællesskabet

JØRGEN SØRENSEN, 94 ÅR

Parcelhus på 150 m²

Er du glad for at bo i et stort parcelhus?

- Det bliver da lidt ensomt engang i mellem, men jeg er glad for pladsen jeg har.

Hvad skulle der til for at du ville flytte?

- Jeg vil ikke flytte væk fra byen, her har jeg jo min datter og mine børnebørn og oldebørn.

Kunne du være interesseret i at bo i et senior-kollektiv?

- Ja, det kunne jeg bestemt. Det kan jo godt blive lidt ensomt en gang i mellem, når man er vant til at have en til at dele aftenerne med, og så pludselig sidde alene og se tv.

Hvilke kvaliteter forventer du af et kollektiv?

- Det kunne da være skønt med hjemmelavede måltider. Jeg kan ikke lave mad, så jeg får leveret mad som jeg varmer i mikrobølgeovnen, men man savner da duften, der breder sig i hjemmet ved hjemmelavet mad. Så det kunne jeg tænke mig ville være dejligt.

Hvilke udfordringer forventer du, der ville være i et kollektiv?

- Hvis man nu ikke kan blive enige. Eller larm.

Hvilke krav har du til boligen?

- Der skal være plads til min familie kan komme på besøg, det betyder sørme meget. Jeg har nogle oldebørn med krudt i, det kunne være dejligt hvis de havde noget at lege med.

Har du nogle krav til beliggenheden?

- Jeg tager jo nogle gange bussen, så den skal ikke være alt for langt væk. Og heller ikke alt for langt til købmanden.

KIRSTEN SCHLIE, 83 ÅR

Parcelhus på 180 m²

Er du glad for at bo i et stort parcelhus?

- Jeg ville faktisk gerne flytte til en mindre bolig, men de boliger der ligger i byen har meget små stuer og en dum indretning, synes jeg. Og jeg vil altså ikke på plejehjem!

Hvad skulle der til for at du ville flytte?

- Så skulle der være plads til at jeg kunne invitere gæster, og der skal være en have. Jeg har grønne fingre og elsker mine blomsterbede og urtehave.

Kunne du være interesseret i at bo i et senior-kollektiv?

- Det lyder meget spændende. Det tror jeg kunne være rigtig dejligt.

Hvilke kvaliteter forventer du af et kollektiv?

- Det kunne da være dejligt at have nogen omkring sig, der holder øje med hinanden. Det kan godt være lidt utrygt engang i mellem at bo alene. Jeg tror man ville holde mere øje med hinanden sådan et sted.

Hvilke udfordringer forventer du, der ville være i et kollektiv?

- Der skal være plads til at man kan trække sig tilbage og være sig selv en gang i mellem.

Hvilke krav har du til boligen?

- Der skal være plads til alle mine ting. Jeg har rigtig mange ting. Så gode opbevaringsmuligheder er vigtige.

Har du nogle krav til beliggenheden?

- Altså jeg bor jo i Kibæk, fordi her er så natur-skønt, så det ville da være dejligt at bo tæt på det.

TINA OG JØRN LARSEN, 62 ÅR

Parcelhus på 175 m²

Er I glade for at bo i et stort parcelhus?

- Vi har ikke selv behov for pladsen længere, men når vores børn er på besøg med deres kærester og overnatter, så er det jo dejligt vi kan være her.

Hvad skulle der til for at I ville flytte?

- Så skulle det være for at komme lidt tættere på naturen. Tina kunne godt tænke sig nogle dyr og jeg [Jørn] ville elske at gå og ordne i et værksted og lave gør-det-selv projekter.

Kunne I være interesseret i at bo i et senior-kollektiv?

- Det kunne da sikkert være spændende.

Hvilke kvaliteter forventer I af et kollektiv?

- Et fællesskab med andre, hvor man kan hjælpe hinanden, måske lave mad sammen, det kunne være hyggeligt.

Hvilke udfordringer forventer I, der ville være i et kollektiv?

- At der ikke er plads nok i boligen.

Hvilke krav har I til boligen?

- Som sagt skal der være plads nok. Vi sover også tit hver for sig, så to soveværelser vil være vigtigt for os.

Har I nogle krav til beliggenheden?

- Vi kunne godt tænke os at bo omkring af naturen, men ikke for langt ude. Vi har godt nok to biler, men det kunne da være rart, hvis man kunne cykle rundt.

INTERVIEWS

For at finde ud af hvilke kvaliteter de ældre sætter vægt på ved deres bolig, og hvad de eventuelt frygter ved at flytte i et bofællesskab, har jeg valgt at interviewe fire ældre i forskellige aldersgrupper, køn og familiekonstellationer, som alle i dag bor i et stort parcelhus i den mindre midtjyske stationsby Kibæk:

- Jørgen Sørensen, enkemand på 94 år, bor i et parcelhus på 150 m²

- Kirsten Schlie, enke på 83 år, bor i et parcelhus på 180 m²

- Jørn og Tina Larsen, ægtepar på 62 år, bor i et parcelhus på 175 m²

Fælles for deres svar er, at de alle gerne vil bo i noget mindre, men af forskellige årsager ikke kan overskue at flytte - primært grundet frygten for at mangle plads ved besøg af familie og venner, men også mangel på plads til opbevaring af ting, der er samlet sammen igennem et langt liv, og som har en stor betydning for dem.

Fælles for deres svar er også, at de alle finder det positivt at have nogen at dele hverdagen med. Særligt Jørgen og Kirsten, som begge bor alene, er meget positive overfor tanken om at have nogen at dele for eksempel måltider eller de ensomme aftener med.

Derudover nævnes også trygheden ved at bo tæt sammen, og muligheden for at kunne trække sig tilbage engang i mellem, når fællesskabet bliver for meget.

Jeg vil løbende gennem mit arbejde vende tilbage til mine interview-personer, for at stille dem yderligere spørgsmål og lade dem kommentere på mine tanker og idéer. På den måde sikrer jeg mig, at det jeg laver bliver relevant, og repræsenterer byens beboeres særlige behov.

03 STEDET

*"Jeg vil ikke flytte væk fra byen, her har jeg jo min datter
og mine børnebørn og oldebørn."*

- Jørgen Sørensen, 94 år

0 300 600

20

21

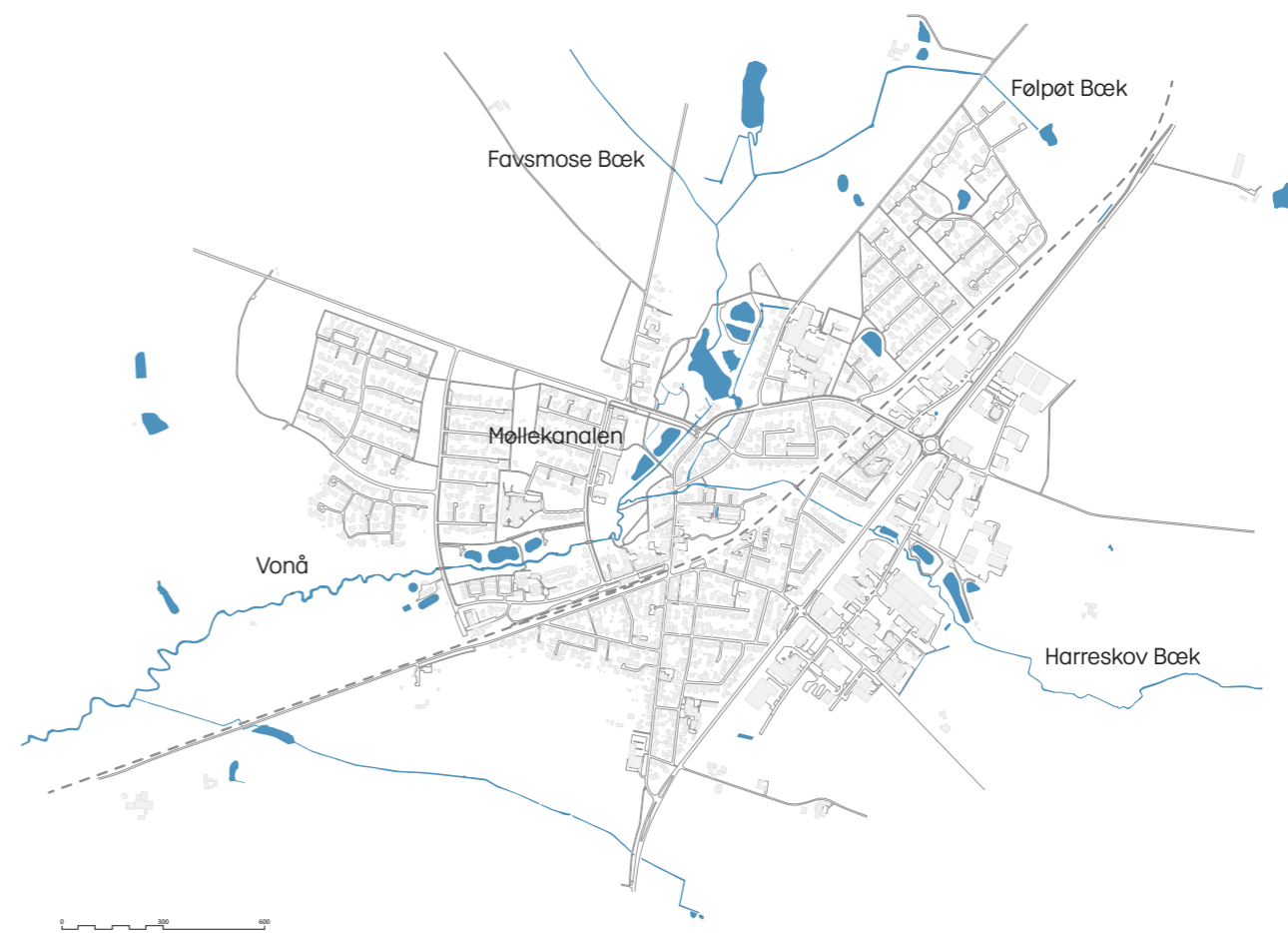
KIBÆK

Jeg har valgt at arbejde med Kibæk, som er en mindre stationsby beliggende i Region Midtjylland ca. 12 km sydvest for Herning. Byen hører ind under Herning Kommune og har ca. 2.800 indbyggere i selve byen, og 3.300 indbyggere medregnet de omkringliggende landejendomme.¹²

Byen voksede frem i takt med industrialiseringen i Danmark, og er i dag et populært sted at bo for dem der ønsker frisk luft, at bo omringet af grønne områder og landsbyidyl.¹³

Kibæk ligger nemlig smukt placeret på den jyske hede omgivet af marker og skov. Flere åer og bække løber gennem byen, hvilket højst sandsynligt har været medvirkende til byens navn, som man mener tidligere har været "Tibæk".¹⁴

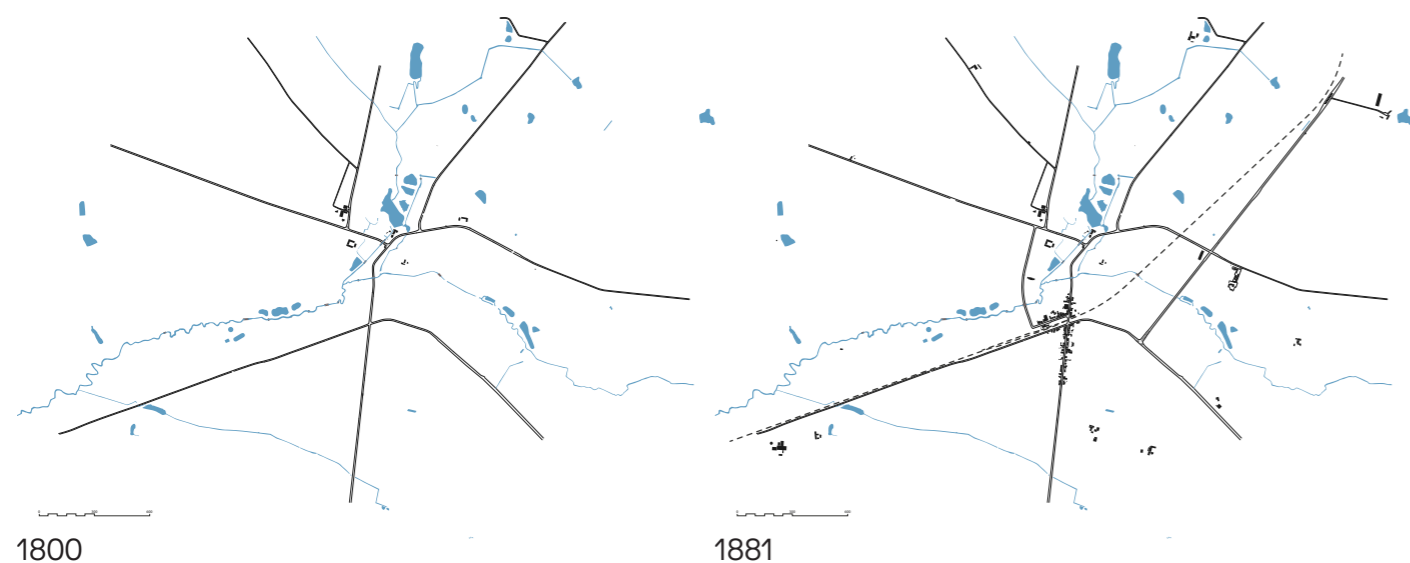
Mens byens placering er bestemt af jernbanens placering, har de mange bække, der løber gennem byen, højst sandsynligt haft en betydning for udviklingen af byens tidlige bebyggelse og dens senere udvikling.

12. Kibæks hjemmeside (2023)

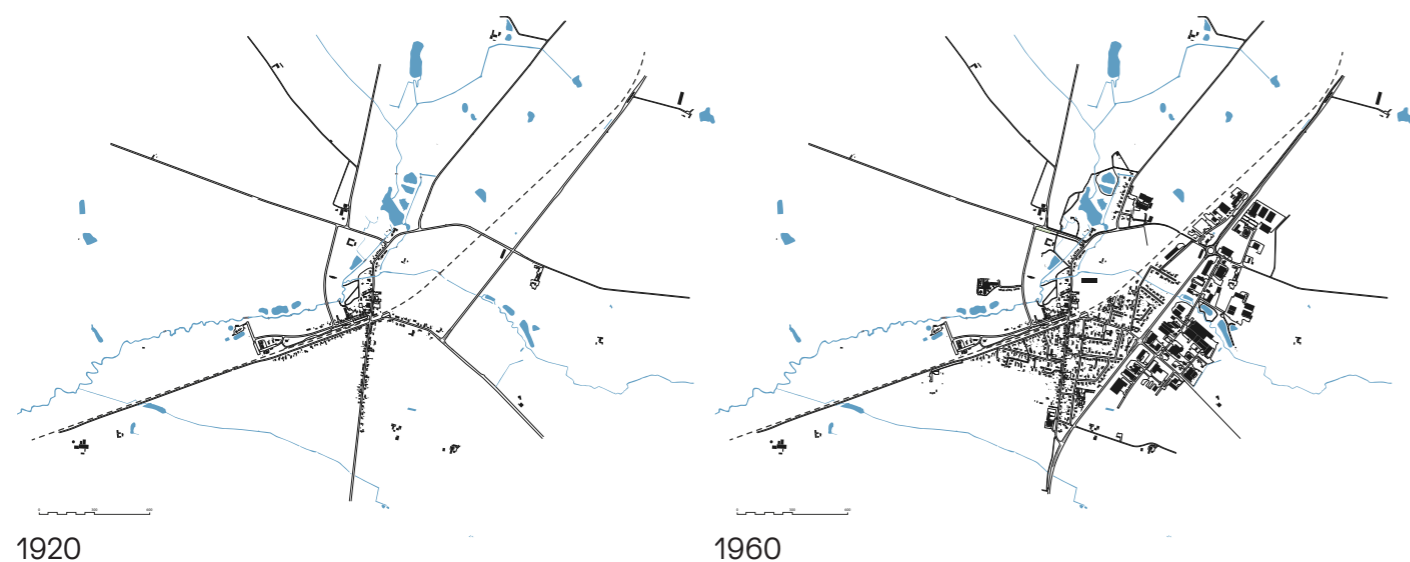
13. Kjærsgaard, K. (2023)

14. Kibæks hjemmeside (2023)

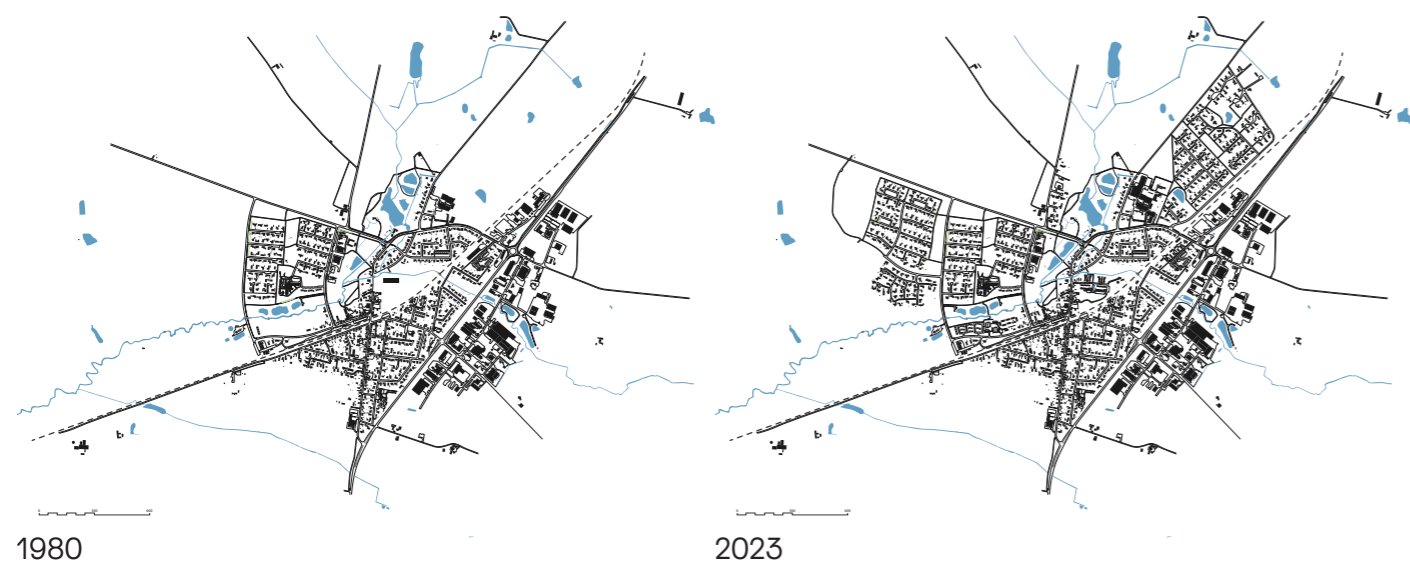
1800

1881

1920

1960

1980

2023

KIBÆK BLIVER TIL

1800

Før jernbanens udbredelse gennem Jylland, bestod Kibæk blot af en mølle og fire store gårde: Kibækgård, Sandfeldgård, Møllegård og Bækgård. Mange kom langvejs fra for at få melet sit korn ved vandmøllen i Kibæk, som formodes at stamme helt tilbage fra omkring år 1350, da Valdemar Atterdag befalede at intet vand måtte løbe tilbage i havene uden først at blive brugt.

1881

Kibæk by udviklede sig omkring en station, i takt med at jernbanenettet blev udbygget i 1881, og var en ny form for bebyggelse, der hverken lignede landsbyerne eller købstæderne. Omkring stationen blev bygget et jernbanehotel, en købmandsforretning og mindre 1-planshuse.

1920

I løbet af årene voksede byen langs hovedvejene omkring stationen, og de mindre huse blev bygget større til 2-etagers villæer. Derudover opstod der erhverv som blandt andet et mejeri, en smedie, en slagter, en skole, et alderdomshjem og et missionshus.

1960

I 1960'erne voksede byen voldsomt med de første udstykninger til parcelhuskvarterer: Solbakken, Landsbyparken og fuglekvarteret. Derudover voksede et større industriområde frem med blandt andet en tæppefabrik, en maskinfabrik og en presseningsfabrik.

1980

I løbet af 1970'erne og 1980'erne voksede byen endnu mere, da yderligere jord blev udstykket til parcelhuskvarterer: Sandfeldparken, Bavnehøjen og Møllegården. Derudover kom flere selvstændige erhvervsdrivende til byen som f.eks. en boghandler, en smykkeforretning, en radiohandler, flere tøjbutikker, et solcenter mv.

2023

I 2023 er byen blevet yderligere udvidet med endnu flere parcelhuskvarterer: Klintebakken, Klinten og Velhustedparken. De fleste mindre selvstændige butikker i den gamle bydel er lukket, og flere af de efterladte lokaler står i dag tomme eller er bygget om til beboelse.¹⁵

15. Kjærsgaard, K. (2023)

Parcelhuskvarterer

Industri

Indkøb

Plejehjem

Skole

Offentlige bygninger

KONTEKST

Parcelhuskvarterer

Op gennem 60'erne, 70'erne og 80'erne voksede Kibæk med pendulfart, da parcelhuskvarterne blev udstykket. I dag består byen primært af parcelhuskvarterer, mens der er et ringe udbud af mindre ældreboliger.

Industri

Byen er delt i to af den større landevej Vardevej, hvor der på østsiden er anlagt et industriområde. Her ligger større fabrikker som DanFloor tæppefabrik, KIBO stålfabrik, Kibæk Presenning, JAS maskinfabrik, et autoværksted, en tømmerhandel m.fl.

Indkøb

Der ligger to dagligvarebutikker i byen; MENY og Coop 365. Derudover findes der en bager, et værtshus, en cykelhandler, en blomsterforretning, flere genbrugsbutikker, to pizzariaer, en grillbar og to tankstationer med betjening: Shell og OK Plus.

Plejehjem

Der ligger et plejehjem i byen, som kan rumme op til 55 beboere, som er svært motorisk udfordrede eller lider af demens. Til plejehjemmet hører otte mindre seniorboliger, for ældre med behov for pleje, men som stadig kan klare det meste selv.¹⁶

Skole

Byen har en skole med ca 350 elever fra 0.-9. klassetrin¹⁷, og sammen med skolen ligger en SFO, en dagpleje og en børnehave. Bagved skolen ligger Kibæk Krydsfelt - en multihal som tilbyder op til flere typer sport og fitness, og bagved hallen ligger flere fodboldbaner, tennisbaner og en atletikbane. Udenfor byen ligger også mountainbikebaner og discgolfbaner.

Offentlige bygninger

Foruden skolen og plejehjemmet, findes der en mindre række offentlige bygninger i byen, herunder et lægehus, et apotek, en tandlæge, et bibliotek, en bank, et hotel, et missionshus, et alhus og en togstation. Ca. 1 km udenfor byen ligger Assing kirke.

16. Sandfeldgårdens hjemmeside

17. Kibæk Skoles hjemmeside, Grundlæggende oplysninger

1881

1900

1920

1960 -

ARKITEKTUR

Grundet byens udvikling gennem flere årtier, er arkitekturen i byen meget blandet. Kibøeks ældre bydel omkring stationen er bygget i perioden 1981-1920, hvor klassicismen og bedre byggeskik dominerede arkitekturen. De fleste bygninger fra den periode er fritstående villæer med halvvalmet tag, som karakteriseres ved gode håndværksmæssige løsninger og et enkelt formsprog og få detaljer. De fleste af bygningerne er i 2 plan.

De ældste bygninger omkring stationen har typisk flere fine detaljer og er bygget sammen. De fleste er i 2 eller 3 plan, og har butikslokaler i stueplan og bolig for oven. Flere af bygningerne er desværre misligholdt eller er renoveret med en pudset facade, der skjuler de originale detaljer.

Resten af byen består primært af villa- og parcelhuskvarterer. De ældste parcelhuse fra 60'erne og 70'erne er typisk røde eller gule teglsten i 1-2 etager med rødt eller sort valmtag. De nyere parcelhuse fra 00'erne og 10'erne er ofte bygget med grå teglfacader og har sort eller rødt sadeltag.

Historisk

I bogen "Assing Sogn i Hammerum Herred" skrevet i 1935, beskrives hvordan nogle af de gamle gårde i Kibæk blev bygget tilbage i 1700- og 1800-tallet. Dengang byggede man konstruktionerne som simpelt bindingsværk, da træ var svært at få fat i, måtte fragtes langvejsfra og kostede mange penge. Taget var oftest lyng og halm i skifter. Lofterne blev klinet med ler og gulvene var stampede lergulve. Fjælegulv (bræddegulv) blev på de større gårde brugt i soveværelserne og storstuen.

Ler var et livsvigtigt materiale i byggeriet dengang. Jorden omkring Kibæk er meget lerholdig, og man deltes om de fælles lergrave i området. Leret blev udover lofter og gulve også brugt til at lave grå vejrtørrede lersten, som man brugte til tavl og til at bygge bageovnen, kakkellovnen og ildstedet, mens skorstenens pibe (æ Skaastenslyhr) helst skulle være i brændte sten. Murene kalkede man hvert forår, hvis der var gået råd i det.

I løbet af 1800-tallet begyndte man at anlægge teglovne og selv brænde sten, og man fik nu stærkere, grundmurede huse og slap for den årlige klining og sparede tømmer.¹⁷

18. Kjærsg, J. M. og Sulkjær, J. C. (1935). s. 19.

Toneangivende bygninger der fortsat findes i Kibæk

Den Gamle Mølle, ca. 1350
Før Kibæk by opstod, var der kun vandmøllen og 4 store gårde i området. Møllen bestod af 9 bygninger og en stor vandmølle, men da møllen brændte i 1800-tallet, stod der kun to bygninger tilbage: Stuehuset og møllen.¹⁹

Kibæk Hotel, ca. 1881
Overfor stationen blev Kibæk Hotel bygget som en af de første bygninger i Kibæk sammen med en købmandsforretning. Bygningens funktion har alle årene været et hotel.²⁰

Toneangivende bygninger der ikke længere findes i Kibæk

Sandfeldgård stuehus, ca. 1750
Sandfeldgård var en af de få gårde, der lå nær vandmøllen, inden Kibæk by opstod. Gården har lagt navn til flere steder i Kibæk, som stadig findes i dag.²¹

Kibæks gamle station, ca. 1881
Kibæk by opstod omkring stationen. Den er desværre revet ned i dag, men byen er fortsat en stationsby, og en ny stationsbygning blev derfor bygget i 1990'erne.²²

19. Kibæk mølles hjemmeside

20. Kjærsgaard, K. (2023)

21. Kjærsgaard, J. M. og Sulkjær, J. C. (1935)

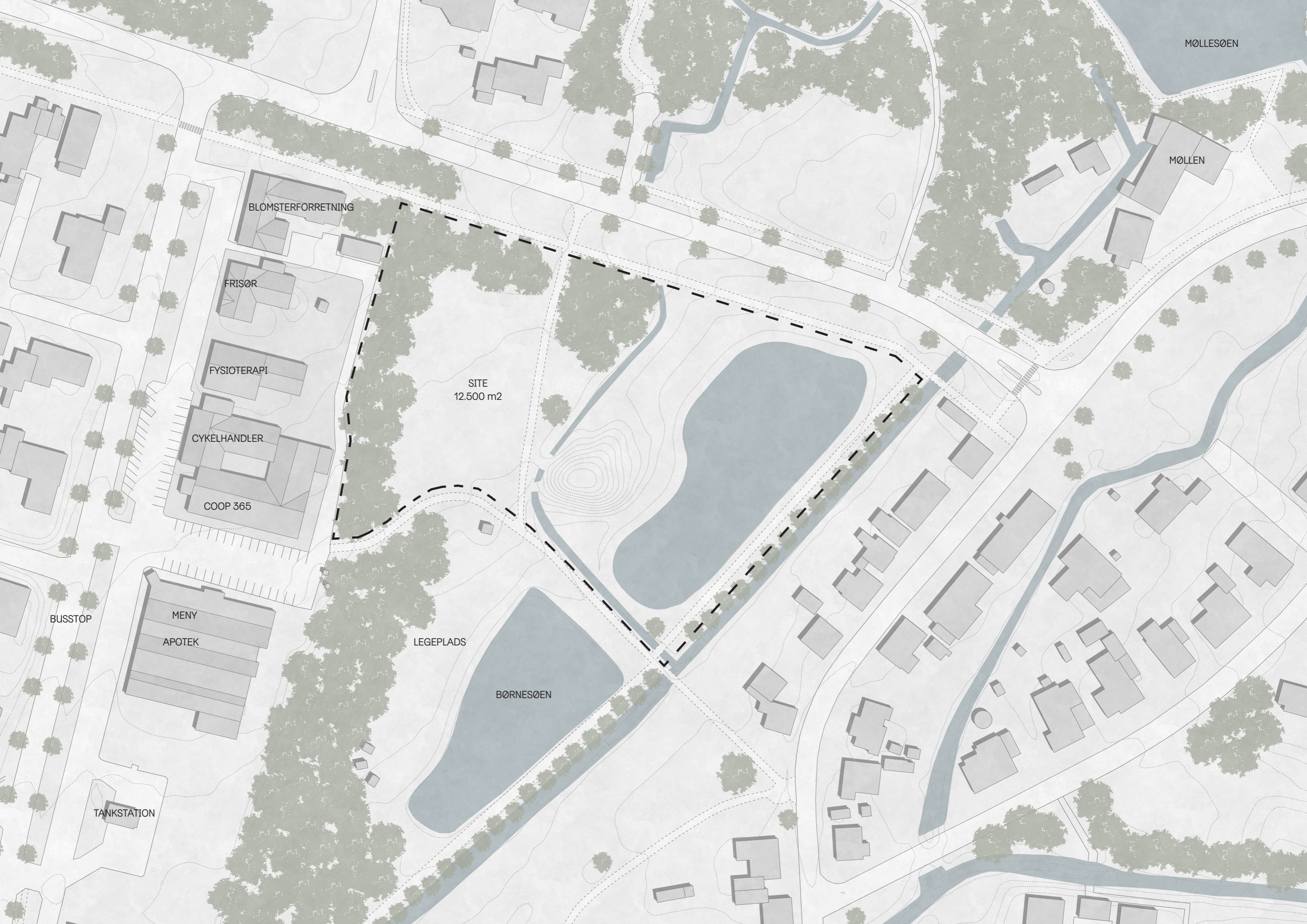
22. Kjærsgaard, J. M. og Sulkjær, J. C. (1935)

04 SITE

"Jeg tager jo nogle gange bussen, så den skal ikke være alt for langt væk. Og heller ikke alt for langt til købmanden."

- Jørgen Sørensen, 94 år

MØLLESØEN

MØLLEN

BLOMSTERFORRETNING

FRISØR

FYSIOTERAPI

CYKELHANDLER

COOP 365

SITE
12.500 m²

BUSSTOP

MENY

APOTEK

LEGEPLADS

BØRNESØEN

TANKSTATION

Togbane og station

Sitet ligger bare 600m fra stationen, hvorfra toget kører mod enten Århus (med stop i Herning) eller mod Skjern. Toget kører ca. en gang i timen

Busrute og stoppesteder

Tæt på sitet findes et busstoppested, hvorfra man kan tage bussen enten mod Herning eller Grindsted. Det er også muligt at tage bussen ned til togstationen, hvis man ikke kan gå så langt. Bussen kører ca. en gang i timen.

Ankomstveje

Man kan ankomme til sitet fra mange sider, da det ligger nogenlunde centralt placeret i byen.

PLACERING

Som Jørgen nævner i interviewet, så er det vigtigt at finde et site, som ligger tæt på de steder, der har en vigtig betydning for de ældres dagligdag som f.eks. indkøbsmuligheder, offentlig transport, apotek, fysioterapi m.m. Og som Kirsten påpeger, så skal der være naturskønt, da det er en afgørende faktor for valget om at bo i Kibæk.

Jeg har derfor valgt at arbejde med et tomt græsareal, der ligger smukt placeret i Kibæk langs en af byens grønne kiler, og samtidig tæt på indkøbsmuligheder og offentlig transport.

Stedet dækker over et areal på ca. 12.500 m² (ca 8.000 m² uden søen), hvor store træer danner ryg mod Vorgodvej mod nord og dagligvarebutikker mod vest, mens det åbner sig op mod søer og bække mod øst og en legeplads og et grønt rekreativt område mod syd. På sitets østside er der for nyligt anlagt en sø, som skal sikre området mod oversvømmelser ved ekstremregn.

Grønne kiler gennem Kibæk

1880
Før Kibæk Stationsby opstod i 1881, var Sandfeldgård en af de fire gårde, foruden møllen, der lå i området.

1950
Selvom byen voksede omkring stationen og langs de større veje mod kirken og møllen, så lå Sandfeldgård stadig udenfor byen i 1950.

1970
Parcelhuskvarteret Sandfeldparken og købmandsforretninger blev udstykket på Sandfeldgårds marker mod vest, og gården lå nu ikke længere udenfor byen. Syd for gården blev udgravet "Børnesøen" som regnvandssikring.

2023
Sandfeldgård blev revet ned i 1980'erne, og i dag står arealet tilbage som et tomt uudnyttet græsareal. Der er blevet udgravet endnu en sø langs Møllekanalen som ekstra regnvandssikring.²⁴

HISTORIE

På sitet lå gården "Sandfeldgård" (ca. 1750) i mange år, indtil den blev revet ned i 1980'erne. Det var en firlænget gård, bygget i røde teglsten med valmtag. Stuehuset lå mod øst og havde tækket tag.

Gården blev opkaldt efter ejeren Kristian Kirkegaards kone tilbage i 1841, og navnet har i dag lagt navn til flere steder i Kibæk, herunder parcelhuskvarteret "Sandfeldparken" og plejehjemmet "Sandfeldgården".

Det vides ikke præcist, hvornår gården først blev opført, men man ved at den blev solgt til privat eje i 1776, efter i mange år at have tilhørt ejerne af Tanderup Gods, som dengang ejede mange gårde i Midtjylland. Man ved også, at stuehuset var 150 år gammelt, da det blev revet ned.²³

Ill. 6, Sandfeldgård, ca. 1950

²³.Kibæk Lokalhistoriske Arkiv. (2018)

²⁴.Kjærsgaard, K. (2023)

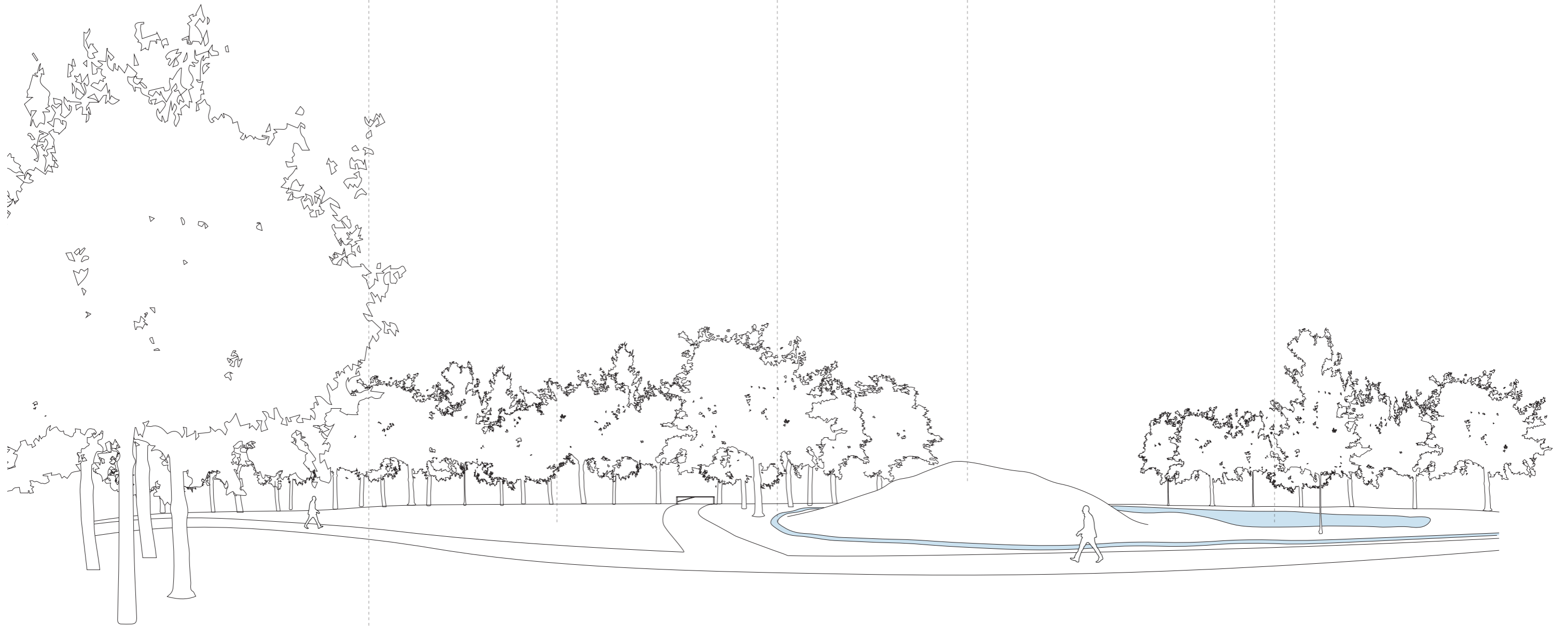
Legeplads

Tomt græsstykke

Bæk

"Køllebakken"

Sø

Site set fra syd

05 OPGAIVEN

*"Der skal være plads til alle mine ting. Jeg har rigtigt mange ting.
Så gode opbevaringsmuligheder er vigtige."*

- Kirsten Schlie, 83 år

Inspiration:

Ill. 7, Marys Have, Ry, 2022

Fællesrum, interiør

Seniorbofællesskabet Marys Have ligger naturskønt ned til en sø i Ry. Fælleshuset har en fællesstue med store åbninger mod søen, der trækker naturen ind i rummet, så ude og inde nærmest smelter sammen, og man føler, man befinder sig midt i naturen. Et gardin fra gulv til loft, fungerer som periodevis rumdeler, og tillader foranderlighed i rummet og øger rummets anvendelighed til forskellige arrangementer.

Ill. 8, Under Bøgen, Hinnerup, 2023

Fællesrum, eksteriør

Seniorfællesskabet Under Bøgen har flere mindre bygninger, der danner små gårdrum mellem sig med træer, bænke og blomsterbede, som tillader de ældre at samles i mindre grupper på kryds og tværs. Boligernes facader åbner sig op ud mod gårdrummene, så de ældre altid har mulighed for at være i nær kontakt med fællesskabet.

ARKITEKTONISK INTENTION

Det er vigtigt for mig ikke at "tage noget fra byen", men at give den noget (tilbage), ved at bygge på den tomme grund efter Sandfeldgårds nedrivning. Jeg vil arbejde i tre forskellige zoner:

Den private bolig:

Jeg vil tage stilling til de ældres særlige proportioner og behov, og hvordan de kan bidrage til udformningen og dimensionerne i bofællesskabets rum og inventar: At være motorisk udfordret stiller særlige krav til overflader og organisering, at have nedsat syn kan stille særlige krav til lys og farver, og at være udfordret på hørelsen kan stille særlige krav til materialitet og overflader.

Det semi-private fællesområde:

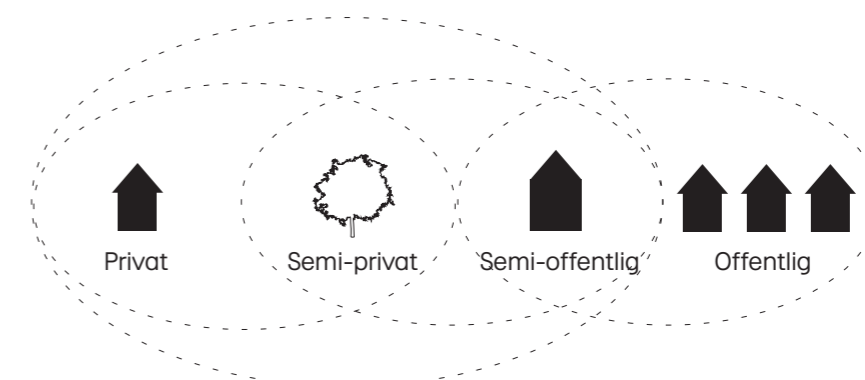
En privat sfære kun for beboerne, hvor jeg vil have fokus på, hvordan både de tilfældige og de planlagte møder i hverdagen kan have en særlig betydning for følelsen af samhørighed. Det kan være ved indgangspartierne, ved affaldssorteringen, langs gange og stier, i en fælles have, et fælles køkken eller et fælles værksted. Det er i mødet med andre, fællesskabet styrkes og ensomheden nedbrydes.

Det semi-offentlige rum:

Jeg vil forsøge at binde bofællesskabet sammen med byen i fælles sociale rammer, der tilbyder at nye sociale sammenhænge og aktiviteter kan opstå. Det kan være i form af dyr, som vil tillokke byens mindste beboere, eller salg af økologiske afgrøder til byens voksne beboere, eller et fælleshus med aktiviteter for hele byen, f.eks. bankospil eller foredrag.

Fællesskab beboerne imellem

Fællesskab med byen

Inspiration:

III. 9, Kibæk Mølle, 2020
Eksteriør

III. 10, Kibæk Mølle
Interiør

III. 11, Kibæk slagteri, ca. 1930-1950
Interiør

STRATEGI

Med udgangspunkt i området og de mennesker, der skal bruge stedet, ønsker jeg at arbejde ud fra følgende strategier:

Bosætning:

Jeg vil undersøge, hvordan bofællesskabet som typologi kan lande i en kontekst, hvor det individuelle parcelhus indtil nu er den mest anvendte boform. Jeg vil desuden arbejde aktivt med de inputs, jeg får gennem løbende interviews med byens ældre beboere, så stedet på en nærværende og relevant måde kan tilpasses de særlige behov og ønsker, som byens beboere har.

Økologi:

Jeg ønsker at arbejde med de arkitektoniske potentialer der ligger i at inddrage naturen og særligt vandet i arkitekturen, da det er noget af det mest særegne ved Kibæk. Jeg ønsker at invitere naturen ind i projektet, ved at fokusere på forholdet mellem bygning og natur ved både placering, udformning og materialevalg, så arkitekturen på en nænsom måde forenes med naturen.

Tektonik:

Jeg ønsker at undersøge de arkitektoniske potentialer, der findes i at bygge med økologiske materialer, der findes i nærområdet, og som i forvejen er kendt i Kibæks arkitektoniske historie, herunder bl.a. ler, træ og halm. Jeg vil lade mig inspirere af de håndværksmæssige løsninger, der særligt prægede Kibæks gamle bygninger, herunder bindingsværkets konstruktive egenskaber, der med sit modulliggende system tillader bygningerne at forandre sig og tilpasse sig nye funktioner over tid.

VEJLEDENDE RUMPROGRAM

Boliger:

- Ca. 10-15 boliger
- Ca. 50-70 m²
- Rummeligt bad/toilet med plads til kørestol
- Mindre køkken
- Spiseplads
- Opholdsstue
- Soveværelse der overholder regler for plads til hjemmehjælp

Fællesfaciliteter:

- Fælleshus m. køkken og spisesal
- Fælles vaskeri
- Affaldssortering
- Værksted
- Orangeri
- Sansehaver
- Stisystemer
- Evt. dyr

VEJLEDENDE AFLEVERINGSFORMAT

Tegninger

- Situationsplan 1:500
- Landskabssnit 1:500
- Boligplaner 1:100 / udvalgte boligplaner 1:50
- Opstalter 1:100
- Snit 1:100
- Detaljetegninger 1:20 / 1:10 / 1:5

Visualiseringer

- Den private boligs kvaliteter
- Fællesrummets kvaliteter

Modeller

- Situationsmodel 1:500
- Udsnitsmodel af bygning 1:100 / evt. 1:20

06 REFERENCER

"Jeg ville faktisk gerne flytte til en mindre bolig, men de boliger der ligger i byen har meget små stuer og en dum indretning, synes jeg. Og jeg vil altså ikke på plejehjem!"

- Kirsten Schlie, 83 år

LITTERATURLISTE

- Andersen, L. L. og Jensen, M. (2019). Artikel "Parcelhusets arkitektur og historie." Lokaliseret d. 5. februar 2023 på: <https://www.bolius.dk/parcelhusets-arkitektur-og-historie-17537>
- Det Kongelige Akademis hjemmeside. "Om programmet - fag og indhold". Lokaliseret den 15. februar 2023 på: <https://kglakademi.dk/program/bo-saetning-oekologi-og-tektonik/om-programmet>
- Kibæk Lokalhistoriske arkiv. (2018). Artikel "Sandfeldgaard, Kibæk". Bragt i Ugeposten 2018. Lokaliseret d. 10. februar 2023 på: <https://arkiv.dk/vis/3873048>
- Kibæks hjemmeside (2023). Hjemmeside. "Lidt historie om Kibæk". Lokaliseret d. 31. januar 2023 på: <http://www.xn--kibk-xoa.com/historie>
- Kjærsg, J. M. og Sulkjær, J. C. (1991). Bog "Assing Sogn i Hammerum Herred." 2. udgave. Først udgivet i 1935, men genoptrykt af Kibæk Boghandel i 1991.
- Kjærsgaard, K. (2023). Medarbejder ved Kibæk Lokalhistoriske Arkiv. Besøgt den 31. januar 2023.
- Kibæk Mølles hjemmeside. "Om møllen - Kibæk mølles historie". Lokaliseret den 15. februar på: <https://kibaekmoelle.dk/hvem-er-vi/56039833>
- Kibæk Skoles hjemmeside. (2022). "Grundlæggende oplysninger". Lokaliseret den 19. februar på: <https://kibaekskole.aula.dk/vores-skole/grundlaeggende-oplysninger>
- Realdania. (2018) Konkurrenceprogram "Seniorbofællesskab i Ringkøbing K". Side 6. Lokaliseret den 19. februar 2023 på: <https://realdania.dk/publikationer/faglige-publikationer/vaerdiprogram-ringkoebing>
- Sandfeldgårdens hjemmeside. "Om Sandfeldgården". Lokaliseret den 1. februar 2023 på: <https://www.sandfeldgaarden.dk/1>
- Strandlunds hjemmeside. "Historien om Strandlund". Lokaliseret den 19. februar på: <https://strandlund.gentofte.dk/da/Faellescenter/Historien-om-Strandlund>
- Sundhedsstyrelsen. (2015). Håndbog "Forebyggelse på ældreområdet - håndbog til kommunerne". Lokaliseret d. 31. januar på: <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2015/Forebyggelse-p%C3%A5-%C3%A6ldreomr%C3%A5det--h%C3%A5ndbog-til-kommunerne/Forebyggelse-p%C3%A5-%C3%A6ldreomr%C3%A5det,-h%C3%A5ndbog-til-kommunerne.ashx>
- Toft, L. V. (2018). Artikel "Udviklingen i den gennemsnitlig boligstørrelse." Lokaliseret d. 3. februar 2023 på: <https://www.kl.dk/media/18761/udviklingen-i-gennemsnitlig-boligstoerrelse.pdf>
- Under Bøgens hjemmeside (2023). "Bofællesskabet". Lokaliseret den 19. februar på: <https://www.underboegen.dk/bofaellesskabet/>
- Ældresagen. (2023). Artikel "Ensomhed, 100.000 ældre føler sig ensomme - find et fællesskab hos os." Lokaliseret d. 2. februar 2023 på: <https://www.aeldresagen.dk/viden-og-raadgivning/helbred/ensomhed>

ILLUSTRATIONSLISTE

- III. 1: Forsideillustration: Foto fundet på Google, som jeg selv har manipuleret.
- III. 2: Foto af ældre herre (2019). Foto hentet den 18. februar 2023 på: https://stereotypesonginghdfs312spring2019.wordpress.com/2019/04/15/defying-the-stereotype-of-loneliness-in-older-adults/?fbclid=IwAR2aRet_aGvrhC1sg9-OwtbOM1Yu5OA23n8wStGN1H-OF84FsGTdtOXzP9Y
- III. 3: Skråfoto af stationsbyen Kibæk (2020). Foto downloadet den 18. februar 2023 på: <https://skraafoto.dataforsyningen.dk/>
- III. 4: Skråfoto af Strandlund i Charlottenlund. (2021) Foto hentet den 18. februar 2023 på: https://skraafoto.dataforsyningen.dk/viewer.html?center=725055.1059626663%2C6183179.383350175&orientation=north&item=2021_84_40_2_0045_00093408
- III. 5: Under Bøgen i Hinnerup. (2023) Foto hentet den 18. februar 2023 på: <https://www.underboegen.dk/bofaellesskabet/>
- III. 6: Luftfoto af Sandfeldgård (ca. 1970) Foto hentet den 5. februar 2023 på: <https://arkiv.dk/vis/3842034>
- III. 7: Marys Have. Fotokredit: AART architects (2022). Foto hentet den 19. februar på: <https://skanderborg.lokalavisen.dk/samfund/ECE13143015/fokus-paa-velvaere-og-et-aktivt-liv-nyt-seniorbofaellesskab-i-ry/>
- III. 8: Under Bøgen, Hinnerup. Fotokredit: Thorn Byudvikling (2023). Foto hentet den 19. februar på: <https://favrskov.lokalavisen.dk/samfund/ECE13295846/under-boegen-nyt-bofaellesskab-i-hinnerup-for-seniorer/>
- III. 9: Kibæk Mølle. Fotokredit: Kibæks fotoklub (2020) Foto hentet den 19. februar 2023 på: <https://www.kibaekfotoklub.dk/2020/01/18/klubaften-paa-kibaek-moelle/>
- III. 10: Kibæk mølles hjemmeside, kontakt. Foto hentet den 19. februar 2023 på: <https://www.kibaekmoelle.dk/56039832/>
- III. 11: Kibæk Slagteri, foto fra Kibæk Lokalhistoriske arkiv (ca 1930-1950). Foto hentet den 19. februar 2023 på: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02GgPMB4CPWzoUx7FSdMvACKySjABb4G1ViJunAEKppWZqnGSBLMAiC24dEJxk6J3GI&id=102131771694145
- Alle fotos og illustrationer uden kildehenvisninger er eget materiale
- Alt kortmateriale er hentet og redigeret fra Dataforsyningen.dk

Bilag 1: Fysisk funktionsnedsættelse hos ældre

Studier viser, at tab af muskelstyrke i underkroppen påvirker evnen til at gå, rejse sig og gå på trapper (1). Selv mindre forringelser i muskelstyrken kan virke immobiliserende og begrænse bl.a. det sædvanlige sociale liv (2). Også forbundet med større risiko for fald.

Gangfunktion kræver energi, muskelstyrke og motorisk kontrol og stiller krav til kredsløb, lungefunktion og til det centrale og perifere nervesystem (1). I takt med de fysiologiske aldersforandringer oplever ældre mennesker ofte en ændring i deres gangmønster. Dette ses bl.a. i form af øget skridtbredde, nedsat skridtlængde og nedsat kadence, hvilket kan medføre nedsættelse af ganghastigheden (2). Det er påvist, at lav ganghastighed er en prædikator for nedsat fysisk funktionsevne og problemer med ADL (Almindelig Daglig Livsførelse) hos hjemmeboende ældre mennesker (3).

Mange ældre personer føler, at de bliver hurtigere trætte med alderen. Samtidig er træthed en af flere barrer hos ældre personer for at fastholde det fysiske aktivitetsniveau. Ældre personer, der oplever manglende energi, er i særlig risiko for fysisk inaktivitet (1).

Fysisk aktivitet i dagligdagen har stor betydning for bevarelse af et godt helbred og for opretholdelse af funktionsevnen hos ældre mennesker. Mange ældre mennesker bevæger sig dog for lidt i forhold til de gældende anbefalinger. Fysisk inaktivitet er en af de centrale årsager til, at funktionsevnen hos en del ældre mennesker mindskes i en sådan grad, at almindelige dagligdags gøremål vanskeliggøres.

Ældre mennesker er mere udsatte end andre for tab af funktionsevne, og det er derfor særlig vigtigt for ældre at vedligeholde kroppens bevægelighed, kondition og balanceevne samt muskel- og knoglestyrke. En fysisk aktiv hverdag styrker livskvaliteten og det fysiske helbred. En fysisk inaktiv hverdag er derimod medvirkende til højere sygelighed og dødelighed samt øget risiko for nedsættelse af funktionsevnen. (1)

Sundhedsstyrelsens anbefalinger for fysisk aktivitet for ældre (+65 år) (1)

- Vær fysisk aktiv mindst 30 minutter om dagen. Aktiviteten skal være med moderat intensitet og ligge ud over almindelige kortvarige dagligdags aktiviteter. Hvis de 30 minutter deles op, skal aktiviteten være mindst 10 minutter.
- Mindst 2 gange om ugen skal der indgå aktiviteter af mindst 20 minutters varighed, som vedligeholder eller øger konditionen og muskel- og knoglestyrken.
- Lav udstrækningsøvelser mindst 2 gange om ugen af mindst 10 minutters varighed for at vedligeholde eller øge kroppens bevægelighed. Udfør desuden regelmæssigt øvelser for at vedligeholde eller øge balanceevnen.

Fysisk aktivitet ud over det anbefalede vil medføre yderligere sundhedsmæssige fordele. Øvelser, der vedligeholder eller øger kroppens smidighed og balanceevne, er for at opretholde evnen til at klare dagligdagsfunktioner og for at reducere risikoen for fald eller andre skader i hverdagen. Hvis man har en diagnose, hvor fysisk aktivitet er en del af behandlingen, bør man være fysisk aktiv på en måde og i et omfang, der er effektivt i forhold til diagnosen og samtidig tager hensyn til ens mobilitet. Almindelige kortvarige dagligdags aktiviteter defineres i denne sammenhæng som de aktiviteter, man hyppigt udfører i dagligdagen af kort varighed (under ti minutter) uanset deres intensitet.

Hvorfor er det vigtigt at forebygge fysisk inaktivitet hos ældre mennesker?

Forskningen viser evidens for, at der er mange positive følger af, at man som ældre borger lever et fysisk aktivt liv. Blandt de centrale kan nævnes:

- Øget livskvalitet og bedre kognitiv funktionsevne. Studier tyder på, at fysisk aktivitet styrker selvfølelsen og øger livskvaliteten (1). Desuden dokumenterer flere studier, at fysisk aktivitet har en positiv effekt på den kognitive funktionsevne, og at fysisk aktive mennesker har væsentligt lavere risiko for at udvikle demens end fysisk inaktive (1).
- Forebyggelse af funktionsevnetab. Fysisk aktivitet medfører bedre fysisk funktion og lavere risiko for nedsættelse af funktionsevnen. Personer, der er fysisk aktive, næsten fordobler chancen for at undgå funktionsevnetab sidst i livet. Særligt det fysiske aktivitetsniveau efter 60-års alderen ser ud til at have betydning for bevarelse af funktionsevnen (1). En række studier viser desuden, at fysisk træning medfører signifikante forbedringer i funktionsevne og fysisk kapacitet både hos ældre, der i udgangspunktet havde en dårlig funktionsevne, og ældre, der havde en moderat til god funktionsevne (1).
- Lavere sygelighed. Der er evidens for, at fysisk aktivitet reducerer risikoen for en række sygdomme, herunder hjertekarsygdomme, type 2-diabetes, tyktarmskræft, osteoporose, depression og demens (1).
- Længere levetid. Der er evidens for, at ældre, der er fysisk aktive, lever længere end fysisk inaktive ældre (1).

Fordelene ved en fysisk aktiv hverdag er – også for ældre mennesker – betydelige. Flere ældre mennesker oplever dog en række barrierer, som gør det vanskeligt at øge eller blot bevare det fysiske aktivitetsniveau, og for mange er det svært at finde motivationen til en mere fysisk aktiv hverdag.

Ernæring:

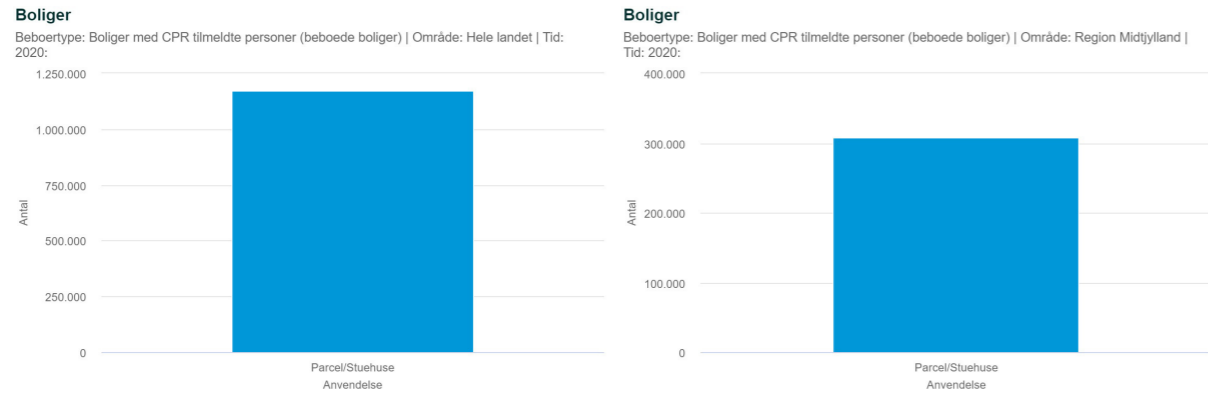
Mad og måltider har stor betydning for livskvaliteten, og næringsstofferne i maden har betydning for bevarelsen af et godt helbred og evnen til at udføre dagligdagsaktiviteter. Det er aldrig for sent at støtte ældre til at ændre kostvaner

For mange ældre, der oplever ensomhed, er måltidet et af de sværeste tidspunkter på dagen, hvor følelsen af at være alene trænger sig særligt på. I en række kommuner har man gode erfaringer med at arrangere gruppeaktiviteter med fælles spisning som bærende aktivitet.

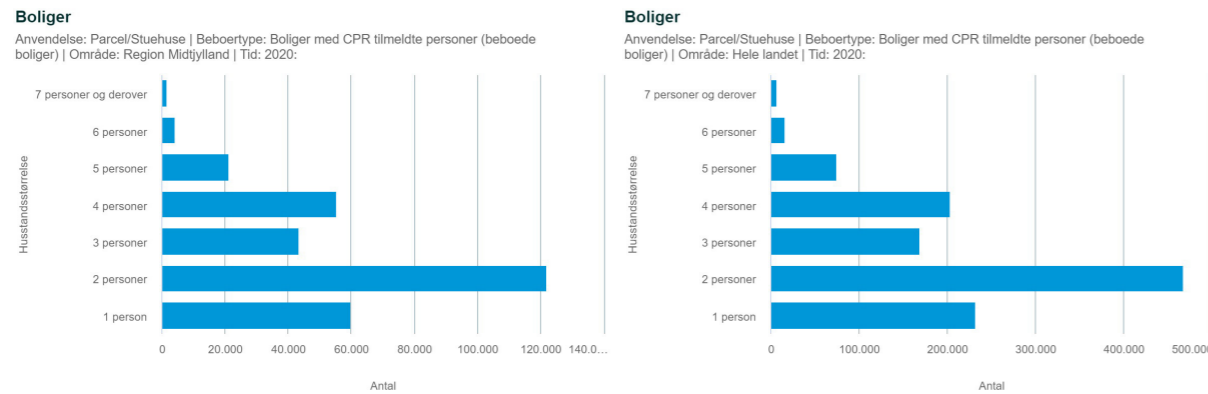
At bruge måltidet som ramme for det sociale fællesskab kan være med til at øge livskvaliteten og mindske oplevet ensomhed blandt ældre mennesker, der ellers ville spise alene.#

Alt ovenstående tekst er hentet uredigeret fra Sundhedsstyrelsens håndbog "Forebyggelse på ældreområdet - håndbog til kommunerne" fra 2015: <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2015/Forebyggelse-p%C3%A5-%C3%A6ldreomr%C3%A5det---h%C3%A5ndbog-til-kommunerne/Forebyggelse-p%C3%A5-%C3%A6ldreomr%C3%A5det,-d,-H%C3%A5ndbog-til-kommunerne.ashx>

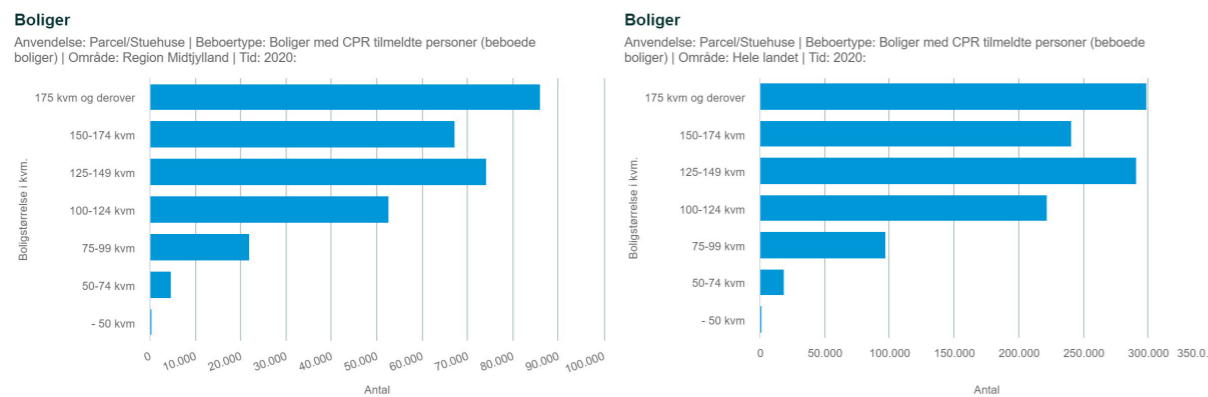
Bilag 2: Antal parcelhuse i hhv. hele landet og Region Midtjylland

Bilag 3: Antal personer pr parcelhus i hhv. hele landet og Region Midtjylland

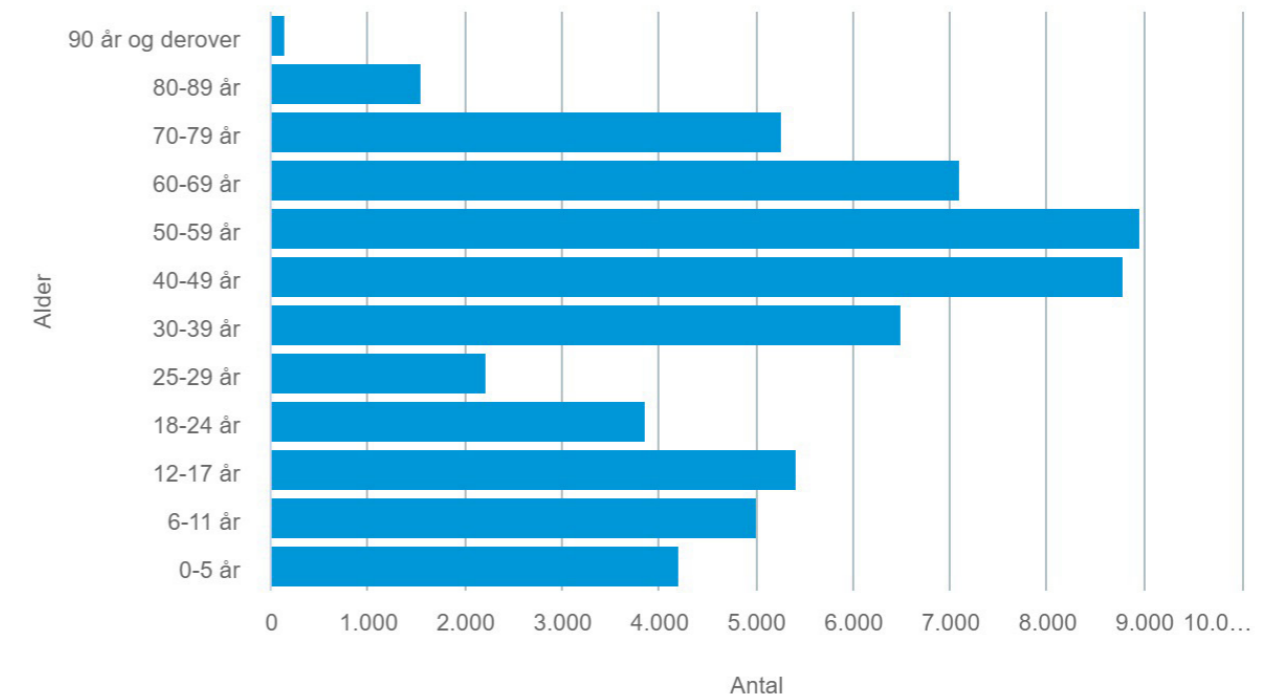
Bilag 4: Parcelhusenes kvadratmeter i hhv. hele landet og Region Midtjylland

Bilag 5: Alder på beboere i parcelhusene i Herning Kommune

Personer

Anvendelse: Parcel/Stuehuse | Område: Herning | Tid: 2020:

Bilag 6: Antal parcelhusejere angivet i procent efter alder i Herning Kommune

0-5 år	6,59
6-11 år	7,82
12-17 år	8,47
18-24 år	6,05
25-29 år	3,49
30-39 år	10,14
40-49 år	13,72
50-59 år	14,01
60-69 år	11,10
70-79 år	8,22
80-89 år	2,44
90 år og derover	0,24

Alle ovenstående diagrammer er hentet direkte fra Danmarks Statistiks hjemmeside: www.danmarksstatistik.dk